

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДВНЗ “УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ”
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІНЖЕНЕРНО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
(м. Донецьк)**

КОНТРОЛЬНА РОБОТА №1
з навчального модуля
“Сучасні дидактичні технології”
на тему
“КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ”

Виконала: Мацюк Ольга Вікторівна,
група З-ІІ-45М

Перевірила: Коваль Лариса Євгенівна,
старший викладач кафедри ПППО

Тьютор: Загорний Максим Петрович,
старший викладач кафедри МПН і НТВ

Донецьк-2013

ЗМІСТ

Вступ.....	2
Класифікація методів навчання.....	2
Висновки.....	6
Список використаних джерел.....	6

ВСТУП

Головним фактором в реалізації навчально-виховного процесу в ПТНЗ є діяльність педагогічного працівника. Від результату цієї діяльності залежить мотивація і активізація пізнавальної діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

В даній роботі наведено основні ознаки методів активного навчання, їх класифікація, характеристика та відмінність від методів традиційного навчання. Значна увага приділяється проблемно-розвивальному навчанню та його ролі у творчому зростанні особистості учня.

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Метод навчання (від грец. *metodos* – буквально “шлях до чого-небудь”) – це упорядкована діяльність педагога й учнів, спрямована на досягнення заданої мети навчання. Під методами навчання (дидактичними методами) часто розуміють сукупність шляхів, способів досягнення цілей, рішення задач освіти. У педагогічній літературі поняття методу іноді відносять тільки до діяльності педагога чи до діяльності учнів. У першому випадку доречно говорити про методи викладання. А в другому – про методи учіння. Якщо йдеться про спільну роботу викладача й учнів, то тут, безсумнівно, виявляються методи навчання.

У структурі методів навчання виділяються прийоми. **Прийом** – це елемент методу, його складова частина, разова дія, окремий крок у реалізації методу чи модифікація методу в тому випадку, коли метод невеликий за обсягом або простий за структурою.

Метод навчання – складне, багатомірне, багатоякісне утворення. Якби нам удалось побудувати його просторову модель, то ми б побачили вигадливий кристал, що виблискує безліччю граней і постійно змінює свій колір. Саме таку конфігурацію пропонують сучасні комп'ютери при спробі наочного моделювання методу. У методі навчання знаходять висвітлення об'єктивні закономірності, цілі, зміст, принципи, форми навчання. Діалектика зв'язку методу з іншими категоріями дидактики взаємозворотня: будучи похідними від цілей, змісту, форм навчання, методи в той же час роблять зворотній і дуже сильний вплив на становлення і розвиток цих категорій. Ні цілі, ні зміст, ні форми роботи не мо-

жуть бути введені без урахування можливостей їх практичної реалізації. Саме таку можливість забезпечують методи. Вон прогресує настільки швидко, наскільки дозволяють йому рухатися вперед застосовувані методи.

У структурі методів навчання виділяються насамперед об'єктивна і суб'єктивна частини.

Об'єктивна частина методу зумовлена тими постійними непорушними положеннями, що обов'язково присутні в будь-якому методі, незалежно від його використання різними педагогами. У ній відбиваються загальні для всіх дидактичні положення, вимоги законів і закономірностей, принципів і правил, а також постійні компоненти цілей, змісту, форм навчальної діяльності. Суб'єктивна частина методу залежить від особистості педагога, особливостей учнів, конкретних умов. Дуже складним і не цілком ще вирішеним є питання про співвідношення об'єктивного і суб'єктивного в методі. Діапазон думок щодо цього питання дуже широкий: від визнання методу чисто об'єктивним утворенням до повного заперечення об'єктивних початків і визнання методу особистим, а тому неповторним добутком педагога. Істина, як завжди, знаходиться між крайностями. Саме наявність у методі постійної, загальної для усіх, об'єктивної частини дозволяє дидактам розробляти теорію методів, рекомендувати практиці шлях, що є найкращим в більшості випадків, а також успішно вирішувати проблеми логічного вибору, оптимізації методів. Справедливо й те, що у сфері методів більш за все виявляється власна творчість, індивідуальна майстерність педагогів, а тому методи навчання завжди були і завжди лишаються сферою високого педагогічного мистецтва.

Класифікація методів навчання – це упорядкована за визначеною ознакою їх система. У наш час відомі десятки класифікацій методів навчання. Однак нинішня дидактична думка дозріла до розуміння того, що не слід прагнути установити єдину і незмінну номенклатуру методів. Навчання – надзвичайно рухливий, діалектичний процес. Система методів повинна бути динамічною, щоб відображати цю рухливість, враховувати зміни, що постійно відбуваються в практиці застосування методів.

Розглянемо сутність і особливості найбільш обґрунтованих класифікацій методів навчання.

Традиційна класифікація методів навчання, що бере початок у давніх філософських і педагогічних системах і уточнена для сучасних умов. Як загальна ознака виділених у ній методів береться джерело знань. Таких джерел здавна відомо три: практика, наочність, слово. У ході культурного прогресу до них приєднався ще один – книга, а в останні десятиліття усе сильніше заявляє про себе могутнє безпаперове джерело інформації – відео в сполученні з новітніми комп'ютерними системами. У даній класифікації виділяється п'ять методів: *практичний, наочний, словесний, робота з книгою, відеометод*. Кожний з цих загальних методів має модифікації (способи вираження).

Класифікація методів за типом (характером) пізнавальної діяльності (І. Я. Лернер, М. Н. Скаткін). Тип пізнавальної діяльності (ТПД) – це рівень са-

мостійності (напруженості) пізнавальної діяльності, якого досягають учні, працюючи за пропонованою педагогом схемою навчання. Ця характеристика тісно сполучена з уже відомими нам рівнями розумової активності учнів. У даній класифікації виділяються наступні методи:

- пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний);
- репродуктивний;
- проблемний виклад;
- частково пошуковий (евристичний);
- дослідницький.

Якщо, наприклад, пізнавальна діяльність, організована викладачем, приводить лише до запам'ятовування готових знань і наступному їх безпомилковому відтворенню, що може бути і неусвідомленим, то тут має місце досить низький рівень розумової активності і відповідний йому репродуктивний метод навчання. При більш високому рівні напруженості мислення учнів, коли знання здобуваються у результаті їх власної творчої пізнавальної праці, має місце евристичний або ще більш високий – дослідницький метод навчання.

Ця класифікація набула підтримки і поширення. Розглянемо сутність виділених у ній методів.

Сутність інформаційно-рецептивного методу виражається в наступних його характерних ознаках:

- 1) знання учням пропонуються у «готовому» вигляді;
- 2) педагог організує різними способами сприйняття цих знань;
- 3) учні здійснюють сприйняття (рецепцію).

При рецепції використовуються всі джерела інформації (слово, наочність тощо). Логіка викладу може розвиватися як індуктивним, так і дедуктивним шляхом. Керівна діяльність педагога обмежується організацією сприйняття знань.

У репродуктивному методі навчання виділяються наступні ознаки:

- 1) знання учням пропонуються в «готовому» вигляді;
- 2) педагог не тільки презентує матеріал, але і пояснює його;
- 3) учні свідомо засвоюють знання, розуміють матеріал і запам'ятовують його. Критерієм засвоєння є правильне відтворення (репродукція) знань;
- 4) необхідна міцність засвоєння забезпечується шляхом багаторазового повторення знань.

Головна перевага даного методу, як і розглянутого вище інформаційно-рецептивного методу, – економність. Він забезпечує можливість передачі значного обсягу знань, умінь за мінімально короткий час і з невеликими витратами зусиль. Міцність знань, завдяки можливості їх багаторазового повторення, може бути значною.

Людська діяльність може бути репродуктивною, виконавською або творчою. Репродуктивна діяльність передуює творчій, тому ігнорувати її в навчанні

не можна, як не можна й надмірно захоплюватися нею. Репродуктивний метод має поєднуватися з іншими методами.

Метод проблемного викладу є перехідним від виконавської до творчої діяльності. На певному етапі навчання учні ще не можуть самостійно вирішувати проблемні задачі, а тому педагог показує шлях дослідження проблеми, викладаючи її рішення від початку й до кінця. І хоча учні при такому методі навчання є не учасниками, а лише спостерігачами за ходом міркувань, вони одержують гарний урок з'ясування пізнавальних труднощів.

Сутність частково пошукового (евристичного) методу навчання виражається в наступних його ознаках:

- 1) знання учням не пропонуються в «готовому» вигляді, їх потрібно здобувати самостійно;
- 2) викладач не презентує матеріал, а організує пошук нових знань за допомогою різноманітних засобів;
- 3) учні під керівництвом педагога самостійно міркують, вирішують виниклі пізнавальні задачі, створюють і вирішують проблемні ситуації, аналізують, порівнюють, узагальнюють, роблять висновки та ін., у результаті чого в них формуються усвідомлені міцні знання.

Метод має назву частково пошукового тому, що учні не завжди можуть самостійно вирішити складну навчальну проблему від початку і до кінця. Тому навчальна діяльність розвивається за схемою: педагог – учні – педагог – учні тощо. Частина матеріалу повідомляє викладач, частину учні здобувають самостійно, відповідаючи на поставлені питання або вирішуючи проблемні завдання. Однією з модифікацій даного методу є евристична (що відкриває) бесіда.

Сутність дослідницького методу навчання зводиться до того, що:

- 1) викладач разом з учнями формулює проблему, вирішенню якої присвячується відрізок навчального часу;
- 2) матеріал учням не повідомляється. Учні самостійно здобувають його у процесі вирішення (дослідження) проблеми, порівнянні різних варіантів одержуваних відповідей. Засоби для досягнення результату також визначаються саме учнями;
- 3) діяльність викладача зводиться до оперативного керування процесом вирішення проблемних задач;
- 4) навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, навчання супроводжується підвищеним інтересом, отримані знання відрізняються глибиною, міцністю, дієвістю.

Дослідницький метод навчання передбачає творче засвоєння знань. Його недоліки – значні витрати часу й енергії викладачів і учнів. Застосування дослідницького методу вимагає високого рівня педагогічної кваліфікації.

ВИСНОВКИ

Розглянуті класифікації методів мають деякі недоліки. Практика є більш складною за будь-які штучні побудови і абстрактні схеми. Тому пошуки більш ґрунтовних класифікацій, що мають з'ясувати суперечливу теорію методів і допомогти педагогам удосконалити практику, продовжуються.

Однією з останніх (але не нових) тенденцій у цій сфері – є відмова від штучного виокремлення методів у групи і вицленювання тільки тих методів, що містять у собі нові ознаки. Багатомірність методів змушує відмовитися від надуманих побудов і переходити до простого перерахування методів, розкривати особливості їх застосування в різних умовах.

Цей підхід найменш логічно уразливий, хоча і не вільний від недоліків. Справа в тому, що “чистих” методів не існує. У будь-якому акті навчальної діяльності одночасно використовується кілька методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник / Н. П. Волкова. – К.: Академія, 2001.
2. Занков Л. В. Избранные педагогические труды / Л. В. Занков. – М.: Новая школа, 1996.
3. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання / С. Г. Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997.
4. Латишина Д. И. История педагогики: Учебн. Пособие / Д. И. Латишина. – М.: Новая школа, 1998.
5. Подласый И. П. Педагогіка: Учеб. для студентов высших пед. учеб. заведений / И. П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 1996.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник / М. М. Фіцула. – К.: Академія, 2003.